

Nr.6(77) 2004 m. birželio mėn.
www.tatary-litwy.8k.com

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m sausio mėn.

IV LIETUVOS TOTORIŲ ORIENTO P R O G R A M A

Orientas vyks 2004 m. liepos 1–4 dienomis Alytuje.

**Oriento metu, liepos 2 d., įvyks mokslinė – praktinė konferencija:
“Lietuvos totorių etninės, religinės, kultūrinės ir socialinės perspektyvos,
Lietuvai ir Lenkijai tapus Europos Sąjungos narėmis”**

Liepos 1 d., ketvirtadienis.

Svečių iš Lenkijos, Baltarusijos, Latvijos, Estijos ir Rusijos atvykimas ir apgyvendinimas, (Svečiai apgyvendinami Alytuje, A.Jonyno g. 12, Alytaus statybininkų mokyklos bendrabutyje.).

Liepos 2 d., penktadienis (Alytaus miesto teatras, Rotušės a.2)

10.00–13.30 Konferencijos atidarymas ir rytinis posėdis;

14.00–16.00 Pietūs;

16.00–19.00 Vakarinis konferencijos posėdis, jos rezultatų susumavimas;

20.00– Jaunimo ir vyresnių tautiečių vakaronė Alytaus statybininkų mokyklos aktų salėje (Alytus, A.Jonyno g. 12).

Liepos 3 d., šeštadienis.

09.00–16.30 Išvyka į Raižius ir Druskininkus (“Grūto parko”, muziejaus lankymas, pietūs parko teritorijoje);

17.30 Grįžimas į Alytaus statybininkų mokyklos bendrabutį;

17.30–18.30 Poilsio pertrauka;

19.00–21.00 Tatarstano liaudies artistės Veneros Ganijevos, Lietuvos totorių jaunimo ir Alytaus meno kolektyvo koncertas (Alytaus miesto teatras, Rotušės a. 2).

Liepos 4 d., sekmadienis.

Svečių išvykimas.

Pastabos:

Į Statybininkų mokyklos kompleksą nuo Alytaus autobusų stoties Medvinės kombinato link važiuoja 7, 8, 13 ir 14 mikroautobusai. Išlipti “Bangos”, sustojime, dėl nakvynės teirautis pas bendrabučio budintį;

Alytaus miesto teatras yra šalia autobusų stoties ir Alytaus miesto savivaldybės;

Išvyka į Druskininkus ir “Grūto parką” organizuojama tik svečiams iš kitų valstybių;

Visi norintys bus aprūpinti nakvyne Alytaus statybininkų mokyklos bendrabutyje. Nakvynė parai vienam žmogui kainuoja 15 lt.

Organizatoriai ir asmenys kontaktams:

1. Adas Jakubauskas, Vilnius tel : 8-5-2605 869, mob.tel 8 682 72328, e-mail: biblioteka@spc.smm.lt

2. Ipolitas Makulavičius, Alytus tel. 8-319-21900, mob. tel 8 686 56801

3. Romualdas Makaveckas, Kaunas, tel 8-37-390641, e-mail: Makaveckas@takas.lt

Mieli tautiečiai, gyvenantys Alytuje ! Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga maloniai prašo Jus pagloboti atvyksiančius į “Orientą” svečius.

Organizacinis komitetas

Šešiasdešimtosios Krymo totorių deportacijos metinės

Dr. Adas JAKUBAUSKAS

Prieš šešiasdešimt metų, 1944 metų gegužės 18 dieną, visa Krymo totorių tauta buvo ištremta į Vidurinę Aziją, Kazachstaną, Sibirą ir Uralą. 46,2% Krymo totorių žuvo pakeliui į tremties vietas ir pirmaisiais jos metais. Iki pat „perestroikos“ pradžios Tarybų valdžia jiems draudė apsigyventi pusiasalyje. Bandžiusius ten įsikurti deportuodavo pakartotinai, o jų įsigytus namus nugriaudavo. Desperatiškiausi Krymo totorių pasipriešinimo aktai – buvo Musos Mamuto susideginimas 1978 m. ir demonstracija Raudonojoje Aikštėje 1986 m. Nuo 1988 metų jie palaiapsniui grįžta į Tėvynę, tačiau šis procesas nėra lengvas.

Su Krymo totorių problema aš artimai susidūriau 1989 metų pavasarį, kuomet Vilniuje organizavau mitingą jiems paremti. Tuomet specialiai iš Taškento į Vilnių atskrido šviesios atminties Rešato Džemiliovo vadovaujama delegacija. Lietuvos gyventojai juos sutiko labai šiltai: gausiai susirinkę į mitingą Kalnų parke, jie entuziastingai palaikė teisėtus Krymo totorių reikalavimus. Ši delegacija buvo susitikusi ir su Sąjūdžio vadovybe bei Keturiasdešimties totorių kaimo gyventojais. Iki 1993 metų pabaigos man teko dažnai lankytis Kryme – vežioti Lietuvoje spausdintą Krymo totorių nacionalinio judėjimo literatūrą, dalyvauti II-jo Kurultajaus darbe. O Krymo totoriai dažnai svečiavosi Lietuvoje. Nuo to laiko Kryme nebuvau vienuolika metų.

2004 metų gegužės 2 dieną gavau Krymo totorių Medžliso pirmininko Mustafos Džemiliovo pasirašytą kvietimą apsilankyti renginiuose, skirtuose 60-tosioms Krymo totorių deportacijos metinėms paminėti. Tokį pat kvietimą gavo ir Ramazanas Kri-nickis. Jis nuvažiavo į Belogorską, aš – į Simferopolį.

Be jokios abejonės, pagrindiniu kelionės tikslu buvo noras kuo daugiau sužinoti apie Krymo totorių tautos perspektyvas, sugrįžus įsitvirtinti gimtojoje žemėje. Buvau iki širdies gelmių sujaudintas, kai Simferopolio gatvėse Krymo totoriai mane atpažindavo, nors po paskutinio apsilankymo praėjo nemažas laiko tarpas. Negalėjau atsisakyti į kvietimus pabuvoti jų namuose. Labai svetingai priėmė mokytojo Abdulos Asanovo ir Nuri Mamutovo šeimos iš Kolčugino kaimo (senasis totoriškas kaimo pavadinimas – Bulganakas). Didžiai nustebau, kai anksti ryte išgirdau azaną (kvietimą) Fadžr maldai iš greta esančio Bulganako mečetės minareto. Ne mažiau svetinga buvo ir Krymo totorių Medžliso nario Aidero Mustafajevio šeima.

Skirtingai nei ankščiau, 60-tosios Krymo totorių deportacijos metinės paminėtos valstybiniu lygiu. Gegužės 17 dieną į Krymo Autonominės Respublikos sostinę – Simferopolį atvyko Ukrai-

Adas Jakubauskas kalba gedulingame mitinge, skirtame 60-osioms Krymo totorių deportacijos metinėms paminėti, skvere prie Simferopolio geležinkelio stoties 2004 m. gegužės 18 d.

nos premjeras Viktoras Janukovičius. Kartu su Krymo Autonominės Respublikos ir Medžliso vadovybe Janukovičius padėjo gėles prie paminklinės lentos Simferopolio geležinkelio stotyje, iš kur Krymo totoriai buvo tremiami į tolimiausius imperijos užkampius, dalyvavo atidengiant memorialą „Krymo totorių atgimimas“, Krymo inžinerinio-pedagoginio universiteto kieme. Ukrainos premjeras taip pat pasakė kalbą tremties aukų atminimui skirtame minėjime Simferopolio muzikiniame teatre, Krymo totorių deportaciją pavadindamas „nusikaltimu, kuriam nėra analogų“. Jis pažadėjo vyriausybės paramą iš tremties vietų negrįžusiems Krymo totoriams.

Gegužės 18 dienos rytą žmonės rinkosi į mitingus savo gyvenvietėse, po to važiavo į Simferopolį – ten iš anksto numatytose vietose rikiavosi į kolonas – ir tautinėmis vėliavomis, ir transparentais nešini ejo į centrinę miesto aikštę, kurioje 14 valandą įvyko didelis gedulo mitingas, surinkęs apie trisdešimt tūkstančių dalyvių iš viso Krymo.

Prieš mitingą Krymo komunistai paleido gandą, jog gegužės 18 dieną totoriai bandys nugriauti Lenino paminklą, esantį miesto centre. Buvo baiminamasi iš Rusijos atvažiuosiančio didelio būrio skustagalvių („skinheadų“), kurie turėjo dezorganizuoti mitingą bei sukelti sumaištį. Taip pat buvo kalbama, kad mitinge dalyvaus tūkstantis ukrainiečių nacionalistinės partijos UNA-UNSO aktyvistų, kurie slopins iš Rusijos atvykusį „skinheadų“ sukeltas riaušes. Bet nei vienas iš šių gandų nepasitvirtino. Dėl šių priesaščių į Simferopolį buvo permesta 6000 milicininkų ir apie 4000 specialiosios paskirties būrio karių. Mitingas, kaip niekad, praėjo labai konstruktyviai ir organizuotai. Į jį atvažiuavo svečiai iš Turkijos, Tatarstano, Lietuvos ir Rumunijos. Mitinge kalbėjo Ukrainos liaudies deputatai G.Udovenko ir V.Kovalis, Stambulo Krymo totorių kultūros centro pirmininkas Dž.Ičtenas, Rumunijos parlamento deputatas N.Sali, Rumunijos Krymo totorių bendruomenės pirmininkas J.Temmučinas, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas A.Jakubauskas, istorijos mokslų daktaras iš Sankt-Peterburgo V.Vozgrinas, Krymo draugijos „Krym-Karailar“ pirmininkas V.Ormeli ir kiti.

Pagrindinę kalbą mitinge pasakė Krymo totorių Medžliso pirmininkas M.Džemiliovas. Jis pabrėžė, kad dar reikės daug pastangų Krymo totorių teisėms užtikrinti. Būtina pasiekti, kad Krymo totorių kalbai, greta rusų ir ukrainiečių, būtų suteiktas oficialios kalbos statusas Krymo pusiasalyje, kad Krymo totoriai proporcingai atstovautų įstatymų leidžiamajame, vykdomajame ir teisminėje valdžiose; atstatyta Krymo toponimika; sudarytos galimybės vaikams įgyti vidurinę išsilavinimą gimtąja kalba. Jis palinkėjo,

Krymo totorių gedulingo mitingo, skirto 60-osioms Krymo totorių deportacijos metinėms paminėti, centrinėje Simferopolio aikštėje bendras vaizdas

kad ateityje pagrindine tautai diena būtų ne liūdnas deportacijos metinių minėjimas, bet kita – šviesi, tautos teisių atstatymo diena. M. Džemiliovą pripažino, kad Ukrainos valstybė daug nusipelnė Krymo totoriams, bet vietos valdininkai dažnai atlieka savo pareigas formaliai. Geros valios Ukrainos pavyzdžiu galėtų būti keleto kaimų aprūpinimas gamtinėmis dujomis, kelių į juos nutiesimas. Sprendžiant Krymo totorių problemą, padeda ir Turkija, vykdydama “tūkstančio butų” programą.

Pažymėdami deportacijos sukaktį, Krymo totoriai nutarė rudenį visame Kryme pasodinti 60 000 medžių sodinukų, simbolizuojančių tautos prisikėlimą.

Paskutiniu metu į Krymą sugrįžo apie 300 000 Krymo totorių, dar apie 100 000 laukia savo eilės Uzbekistane. Tris milijonus žmonių turinti Krymo totorių diaspora gyvena Turkijoje.

Kaip nebūtų keista, tačiau Uzbekistano prezidentas Islamas Karimovas savo šalyje uždraudė bet kokį Krymo totorių deportacijos šešiasdešimtmečio paminėjimą, motyvuodamas tuo, kad Uzbekistanas neturi nieko bendra su šios tautos deportacija, ir jo žodžiais tariant, Krymo totoriai buvo pilnaverčiai jo šalies piliečiai. Ką gi, palikime šiuos žodžius be komentarų.

Renginiai, skirti Krymo totorių deportacijos šešiasdešimtmečiui paminėti, organizuoti JAV, Vokietijoje, Turkijoje, Rusijoje, Baltarusijoje.

Šiandieną Kryme apstu įvairiausių problemų: valdžia ir oligarchai savinasi geriausias žemes, tame tarpe ir pietinėje Krymo pakrantėje, o Krymo totorių paraiškos dėl žemės sklypų skyrimo ar teisių į ją atstatymo dažnai ignoruojamos, dėl ko jie priversti žemę susigrąžinti savavališkai, taip vadinamą “samozachvatų” ir “samovozvratų” būdu. Situacijai destabilizuoti kuriami sukarinti kazokų junginiai, kurių niekad Kryme nebuvo, į kuriuos vietos valdžia žiūri pro pirštus. Iki šiol nepriimtas įstatymas dėl Krymo totorių teisių atstatymo, negražinamas prieš deportaciją jų turėtas turtas, Krymo totorių kalbai nesuteiktas valstybinės kalbos statusas, neregistruojamas Krymo totorių atstovaujamas organas – Medžlisas. Tačiau Krymo totoriai pasiekė, kad prie Ukrainos prezidento būtų įkurta Krymo totorių tautos atstovų taryba.

Pastebėjau ir teigiamų tendencijų: 70% mikroautobusų vairuotojų Simferopolyje – Krymo totoriai. Tai man sukėlė tam tikras asociacijas su mūsų Lietuvos totoriais, kurie LDK taip pat turėjo krovinių ir pašto pervežimo monopolį. Kai kurie Krymo totoriai atidarė rytietiško maisto restoranus, turinčius paklausą tarp turistų ir vietos gyventojų. Nemažai jų prekiauja daržovėmis ir rytiškais prieskoniais Simferopolio ir kitų miestų turguose.

Kultūros ir švietimo srityje irgi yra teigiamų pasikeitimų: Simferopolyje atidaryta Nacionalinė I. Gasprinskio Krymo totorių biblioteka, jau minėtas Krymo inžinerinis-pedagoginis universitetas, kurio pusė studentų – Krymo totoriai, pusiasalyje veikia keletas

Krymo totorių demonstrantų kolona eina į centrinę miesto aikštę 2004 m. gegužės 18 d.

Krymo totorių mokyklų. Bet tai tik dalinės priemonės – kol nebus atstatyta Krymo totorių nacionalinė autonomija Ukrainos sudėtyje, tauta bus pasmerkta asimiliacijai.

Šių metų rudenį įvyks Ukrainos prezidento rinkimai. Kiek teko domėtis, Krymo totoriai remia Viktoro Juščenkos kandidatūrą. Bet tai kol kas neoficiali jų pozicija. Galutinį sprendimą šiuo klausimu priims rugpjūtį arba rugsėjį susirinkiantis Krymo totorių Kurultajus. Pasigirsta nuomonių, kad po demokrato V. Čornovilo mirties geriausiai į šias pareigas tiktų Krymo totorių lyderis Mustafa Džemiliovas, lygiavertis Čornovilui demokratas, savo veikla žinomas visame pasaulyje. Tokias kalbas girdėjau netgi iš ukrainiečių ir rusų lūpų.

Minint šią liūdną deportacijos datą, buvo atidaryta keletas parodų. Dvi atidarytos pačiame Simferopolyje: Krymo totorių dailininkų tapybos paroda, skirta deportacijai, ir paroda “Nepamiršti puslapiai”, kurioje eksponuojami dokumentai, vaizduojantys Krymo totorių evoliucinę kovą dėl savo teisių.

Renginiams pasibaigus aplankiau įžymią Chan Džami mečetę Eupatorijoje, suprojektuotą ir pastatytą genialaus architekto Sinano XVI amžiuje, bei pabuvojau žemės “samovozvrate” “Rozovaja dolina” slėnyje netoli Sudako. Šis Krymo totorių savavališkas žemių susigrąžinimas yra, ko gero, chrestomatinis: miesto valdžia nesurasdama menkiausio žemės lopinėlio sugrįžusiems Krymo totoriams net 22 ha. sklypą (sic!) skyrė abejotinos reputacijos vietos verslininkui. Krymo totoriai, matydami tokią neteisę, surengė piketą ir pareiškė, kad iš jo nesitrauks iki to laiko, kol žemė nebus perskirstyta teisingai. Budėtojai jame keičiasi kiekvieną parą, vieną kartą jiems jau teko atremti kazokų anpuolį. Šiame pikete sutikau įžymiojo disidento, kovojusio už Krymo totorių teises, generolo Piotro Grigorenko anūkę Tatjaną Grigorenko.

Beje, galbūt mažai kas žino ar jau pamiršo, kad Kryme gyvena mūsų tautietis – Lietuvos totorius – Konstantinas Radkevičius. Jis dar 1992 metais pradėjo statyti namą Marjino “samostrojuje”, esančiame Simferopolio pakraštyje. Deja, visi jo turėti pinigai nuvertėjo dėl infliacijos ir statyba buvo “užšaldyta”. K. Radkevičius pakvietė mane apžiūrėti jo namo vaizdingame Marjino rajone. Turiu prisipažinti, kad nesitikėjau, jog profesionalus muzikas taip gerai išmano statybų technologijas. Jo statomas namas, be jokios abejonės, dailiausiai ir tvirčiausiai surestas iš visų mano matytų šiame “samastrojuje”. Tik gaila, kad Kostas nesugeba savo namo užbaigti: tam reikia, ko gero, dešimties tūkstančių JAV dolerių, o tokių pinigų jis, deja, neturi. Dabar jis ieško, kas galėtų jį paremti.

Grįždamas namo, dešimčiai valandų pasilikau Minske, kur susitikau su Susivienijimo “Zikr-ul-Kitab” vice-prezidentu, Minsko M. Tanko Pedagoginio universiteto docentu Ibrahimu Kanapackiu. Man buvo didelė staigmena, kai Ibrahimas pasakė, kad Minske jau atstatinėjama mečetė. Jis nuvežė mane į mečetės statybos vietą Gribojedovo gatvėje. Mūsų tautiečiai, tikriausiai žino, kad Minsko mečetė Tarybų valdžios buvo nugriauta 1960 metais ir jos vietoje pastatytas restoranas “Jubilejnij”. Todėl mečetės statybai buvo pasirinktas kitas sklypas. Šalia tos vietos, kur dabar atstatoma mečetė, prieš II pasaulinį karą buvo Minsko miesto totorių kapinės, vėliau vandališkai sulygintos su žeme. Dirbdami parengiamuosius darbus statybininkai surado keliasdešimt užkastų paminklų iš buvusių kapinių, iškėlė juos į paviršių. Todėl, pastačius mečetę, bus rekonstruotos ir kapinės. Malonu buvo sužinoti, kad mečetės statybas vykdo firma “Promeks”, vadovaujama vietos totoriaus Ravilio Musino. Bėlieka tik pasidžiaugti dėl mūsų tautiečių Baltarusijoje ir pavydėti, kad jų nedrasko jokie vidaus nesutarimai.

Baigdamas šį nedidelį straipsnį, noriu padėkoti Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generaliniam direktoriui gerbiamam Antanui Petrauskui, suteikusiam kelionei visokeriopą paramą.

2004 metų gegužės 16–22 dienomis LTBS pirmininkui Adui Jakubauskui lankantis Kryme, šešiasdešimtųjų Krymo totorių deportacijos metinių minėjime, su juo susitiko ir interviu savaitraščiui „Poluostrov“ („Pusiasalis“) ėmė žurnalistė Edije Čaruchova. Interviu buvo atspausdintas 20(70) savaitraščio numeryje, išėjusiame 2004 m. gegužės 21–27 dienomis. Mėnraščio „Lietuvos totoriai“ skaitytojams siūlome šio interviu vertimą į lietuvių kalbą.

Adas Jakubauskas: I.Gasprinskio likimas galėjo susiklostyti kitaip

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas apie savo etnosą, Krymo totorius ir Europos Sąjungą

Renginiuose, skirtuose 60-tosioms Krymo totorių deportacijos metinėms, dalyvavo delegacija iš Lietuvos. Su vienu iš svečių, atvykusiu į Krymą iš Pabaltijo – Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininku, humanitarinių mokslų daktaru Adu Jakubausku – kalbėjosi mūsų korespondentė.

- Ponas Jakubauskai, kas jus atvedė į Krymą?

Kryme aš lankausi nuo seno. Dar 1989 metais mūsų bendruomenė Vilniuje organizavo mitingą Krymo totoriams paremti. Šiame renginyje dalyvavo daug žmonių, – tame tarpe ir Krymo totorių nacionalinio judėjimo atstovai, į mitingą specialiai atvykę iš Uzbekistano. Tuomet mums pavyko surinkti 13000 Lietuvos gyventojų parašų, palaikančių Krymo totorių reikalavimus, kuriuos aš nuvežiau į Maskvą, TSKP plenumą nacionaliniu klausimu. Beje, mūsų prašymu, Lietuvos delegacija, kurios sudėtyje buvo ir TSRS liaudies deputatai nuo Sąjūdžio, vadovaujami profesoriaus V.Landsbergio, minėtame plenume labai ryžtingai iškėlė Krymo totorių klausimą.

Laikas nuo laiko Lietuvoje buvo spausdinami kai kurie Krymo totorių nacionalinio judėjimo informaciniai leidiniai ir brošiūros, o Kauno spaustuvėje – vadovėliai Krymo totorių mokykloms. Nemažai žmonių ir šiandien dar mena kilnų, nors ir simbolinį Krymo totorių gestą, kuomet sunkiu Lietuvai ekonominės blokados metu, Ilmi Umerovas, Sinaveras Kadyrovas ir Serveras Kerimovas atvežė lietuvių tautai 500 litrų benzino ir sunkvežimį produktų. Aiškiai prisimenu maišelius, pasiūtus Krymo totorių moterų rankomis, pripildytus miltų ir kruopų. Krymo totorių delegacija buvo priimta Lietuvos parlamente – Atkuriamajame Seime, kur Ilmi Umerovas pasakė nuostabią kalbą, palaikančią Lietuvos nepriklausomybę. Krymo totorių delegacijos sudėtyje buvo ir Safinar Džemiliova, Mustafos Džemiliovo, kuris dėl savo tautos tarybiniuose lageriuose praleido 16 metų, žmona. Žinote, Lietuvos žmonės tai pastebėjo ir įvertino. Mūsų šalies vyriausybė tuomet nutarė Krymo totorių nacionaliniam judėjimui padovanoti tris Alytaus Eksperimentinio Namų Statybos kombinato namelius, kurie vėliau buvo sumontuoti Kryme.

Nuo tada mūsų bendruomenė tampriai bendradarbiauja su Krymo totorių Medžlisu. Aš, mano brolis Eugenijus ir Konstantinas Radkevičius atstovavome Lietuvos totorius 1992–1994 metų Kurultajuje. Vėliau aš išvažiavau į doktorantūros studijas Lenkijoje, ir štai tik šiandien, po vienuolikos metų pertraukos, vėl galėjau aplankyti Krymą. Labai norėjau atvažiuoti, nes šiomis dienomis jūs minite liūdną sukaktį – 60-tąsias Krymo totorių deportacijos metines. Planuoju susipažinti su grįžtančių į Tėvynę Krymo totorių gyvenimo sąlygomis. Ankščiau aš dažnai lankydavausi totorių gyvenvietėse – „samastrojuose“ – ir man įdomu pamatyti, kaip jie atrodo dabar, ar pagerėjo jų gyventojų padėtis.

- Papasakokite apie savo bendruomenę.

Lietuvos totorių bendruomenė susikūrė 1988 metų rudenį. Kaip jūs tikriausiai žinote, Lietuvos totoriai – toliausiai į Vakarų nutolusi didžiojo totorių etnosos dalis, pati seniausia musulmonų bendruomenė kartu su Lietuva įstojusi į Europos Sąjungą. Totoriai Lietuvos žemėje gyvena daugiau kaip šešis šimtmečius. 1997 metais mes šventėme 600 totorių apsigyvenimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje metines. Bet pirmosios žinios apie totorius LDK siekia 1313 metus, taigi dar prieš tampant Lietuvai krikščioniška šalimi. Mūsų šaknys labai senos. Remiantis UNESCO dokumentais, tauta laikoma autochtone, jeigu tam tikroje teritorijoje gyvena ne mažiau

kaip 500 metų. Mes Lietuvoje gyvename daugiau kaip 600 metų, todėl savo ateitį siejame tik su Lietuva.

- O kas jus sieja su Krymu?

Mūsų kilmė. Mes save laikome išeiviais iš Krymo. Totorių emigracija į LDK prasidėjo XIV amžiaus pabaigoje ir tęsėsi iki XVI amžiaus vidurio. Vėliau į Lietuvą kėlėsi ir Volgos totoriai, todėl mūsų etnosas yra Krymo ir Volgos totorių sintezė. Beje, jūs turbūt nežinote, kad didysis Krymo totorių švietėjas Ismailas Gasprinskis norėjo vesti Lietuvos totorę ir jaunystėje ne kartą lankėsi Kaune, prašydamas jos rankos. Tačiau jo mylimosios tėvas, majoras Milkamanovičius, nepanoro savo dukters išleisti už tada dar niekam nežinomo žurnalisto, todėl šios vedybos neįvyko. I.Gasprinskis buvo priverstas sugrįžti į Krymą. Įsivaizduokite, kaip kardinaliai galėjo pasikeisti šio didžio žmogaus likimas: jeigu jis būtų vedęs Lietuvos totorę dar nežinia, kur jis būtų apsigyvenęs – Lietuvoje ar Kryme.

Beje, Ismailas Gasprinskis savo laiku rašė, kad Lietuvos totoriai yra geriausiai išsilavinusi totorių tautos dalis Rusijos imperijoje ir siūlė iš jų imti pavyzdį. Iš tiesų, iš mažos mūsų bendruomenės (tuo laiku dar jungusios Lenkijos ir Baltarusijos totorius) XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje kilo 20 caro armijos generolų, keletas žinomų profesorių, advokatų, gydytojų. Turbūt pats žinomiausias iš jų – Maciejus (Suleimanas) Sulkievičius, 1918 metais vadovavęs Krymo Demokratinės Respublikos Ministrų Kabinetai.

- Ar tai reiškia, kad jūs save laikote visiškai savarankišku etnosu?

Šiuo klausimu mokslo pasaulyje egzistuoja kelios nuomonės. Neabejotinai, mes esame totorių tautos diaspora, bet tuo pat metu save laikome atskira etnine grupe. Mes juk praradome gimtąją kalbą dar XVII amžiuje. Žodžiu, nuo pilnos asimiliacijos mus išgelbėjo mūsų religija – Islamas. Islamo dėka mūsų tautiečiai Lietuvoje išsaugojo savo etninę identitetą. Ne taip seniai mes įkūrėme savo religinę organizaciją – Lietuvos musulmonų–sunitų dvasinę valdybą (Muftiatą).

- Ar jums dar vis aktualus asimiliacijos pavojus?

1989 metais Lietuvoje gyveno 5180 totorių tautybės žmonių, o jau 2001 metais jų liko mažiau kaip 4 tūkstančiai. Šiuos skaičius pateikia 2003 metų Lietuvos Statistikos Metraštis. Toks staigus gyventojų nuosmukis mūsų bendruomenę neramina. Po to, kai 2004 metų gegužės 1 dieną Lietuva įstojo į Europos Sąjungą, Lietuvos gyventojų migracija, ieškant geresnio uždarbio Vakarų Europos šalyse, stipriai padidėjo. Savaiame suprantama, kad tarp šių žmonių yra ir Lietuvos totorių, kurie yra lygiaverčiai Lietuvos piliečiai, laisvai važinėjantys po visą Europą ir ieškantys legalaus darbo. Todėl šiandien mums nepaprastai svarbu išsaugoti savo bendruomenę, kad ateityje ji galėtų egzistuoti ir vystytis.

- Ar Lietuvos totoriams pavyko išsaugoti savo tradicijas?

Lietuvos totorių vyrai tautinius rūbus nustojo nešioti dar XVIII amžiaus pabaigoje. Moterys buvo šiek tiek konservatyvesnės ir totoriško kostiumo elementus išsaugojo iki XX amžiaus pradžios. Jos puošė save monetomis, nešiojo priekyje mazgu surištas skaras, berankoves ir kitus rytietiškus rūbų atri-

(Nukelta į 7-tą psl.)

Venera GANIJEVA: „SABANTUJUS – PERLAS TOTORIŲ IR BAŠKIRŲ TAUTŲ KULTŪROJE.“

Galimas SITDYKOVAS

Su Rusijos ir Tatarstano liaudies artiste, Tatarstano Valstybinės G. Tukajo vardo premijos laureate, Valstybinio M. Džalilio vardo operos ir baleto teatro soliste, profesore Venera Ganijeva mes susitikome birželio 6 dieną, pirmajame Pabaltijo šalių Sabantujuje Rygoje, kur ji dalyvavo kaip meninė vadovė ir, žinoma, kaip dainininkė. Naudodamasis proga paėmiau iš jos interviu, kuris, tikiuosi, bus įdomus mūsų skaitytojams..

- Sakykite, ponija Venera, ką jums reiškia Sabantujus?

- Nei vienas svarbus renginys neapsieina be artistų, tuo labiau Sabantujus. Man teko dalyvauti daugybėje Sabantujų organizuojamų įvairiuose Tatarstano ir Rusijos regionuose ir apsidžiaugiau gavusi pakvietimą į Rygą. Apskritai, norėčiau pabrėžti, jog Sabantujus – totorių ir baškių tautų kultūros perlas. Nuo pat vaikystės mes žavėjomės šia puikia švente, stebėdami įnirtingas mūsų batrių kovas, beprotiškas džigitų jojimo varžybas, be to neapsieina nė vienas kaimiškas Sabantujus.

- Jūs pirmą kartą Latvijoje?

- Latvijoje aš - ne pirmą kartą. Mūsų tautiečių ir, pirmiausia, Latvijos totorių-baškių kultūrinės bendruomenės pirmininko Zufaro Zainulino pastangų dėka, praeitų metų vasarą teko su vyru atostogauti Jūrmaloje.

- Ir kaip jums patiko?

- Jūrmala – tai, kaip čia tiksliau pasakius, - tai oazė. Poilsiauti tokia puikiai kurortiniame miestelyje prie Baltijos jūros – svajonė. Per dvi savaites mes puikiai pailsėjome, pasimėgavome švelnią jūra, puikiu servisu ir aukšta vietinių gyventojų kultūra, bei nuostabia Rygos senamiesčio architektūra.

- Sakoma, žmogus formuojasi vai-

kystėje. Ar galėtumėte savo pavyzdžiu patvirtinti šią mintį?

- Vaikystėje aš nesvajojau tapti artiste. Mano tėvai buvo kilę iš kaimo, tačiau 50-tųjų metų pradžioje persikėlė į Kazanę, kur aš ir gimiau. Meilė dainai, nacionalinės virtuvės tradicijoms vaikams skiepijama kiekvienoje totorių šeimoje. Mūsų šeima nebuvo išimtis. Mano tėvai mėgo dainuoti, tėvas gerai grojo harmonika. Nuo lopšio kasdien girdėjau totorių liaudies dainas, kurias su meile dainavo mano motina. Ši meilė perėjo ir man. Baigiau muzikos mokyklą, konservatoriją ir štai jau daugiau nei dvidešimt metų dirbu operos teatro soliste.

- Tradicinis klausimas: Jūsų mėgstamiausi vaidmenys?

- Teatre aš atlieku pagrindinius vaidmenis, kurie tinka mano balsui – lyriniam-koloratūriniam sopranui. Mano mėgstamos partijos – Violeta iš „Traviatos“, Džilda iš „Rigoletto“. Mėgstu visus savo vaidmenis ir galėčiau ilgai tęsti šį sąrašą. Su malonumu atlikau Altynčač rolę iš to paties pavadinimo Žiganovo operos, Sijumbike iš Rezedos Achijarovos operos. Esu laiminga, kad savo kūrybiniam kelyje sutikau tokius talentingus kompozitorius. Jų dainos bei romansai, praturtino mano repertuarą ir suteikė galimybę koncertuoti įvairiausių skonių auditorijai. Nenoriu apriboti sa-

vo balso galimybių vien operos žanru.

- Mes sužinojome, jog išbandėte save ir dramaturgijoje, kaip tai nutiko?

- Vyriausiasis Kazanės Kamalio M. Salimžanovo vardo dramos teatro režisierius pamatė mane atliekant Džildos vaidmenį operoje „Rigoletto“ ir pakvietė jauniausios chazrato žmonos vaidmeniui muzikinio-dramos teatro spektaklyje „Žydrasis šalis“. Pastatymo kompozitorius Salichas Saidaševas.

Buvo džiugu vaidinti dramos aktorės vaidmenį, įgyti patirties vaidinant tokio puikaus teatro scenoje. Operoje veiksmas labiau statinis, daugiau reikšmės teikiama balsui. Nesu statikos šalininkė. Tegu geriau dainininkas patiria sunkumų dėl kvėpavimo, bet parodo vaidybą.

Šiame spektaklyje atlikau penktosios chazrato (imamo) žmonos vaidmenį. Buvau jauniausia žmona. Chazratas mane mylėjo labiausiai, o vyresniosios žmonos man pavydėjo ir mane skriaudė. Todėl aš – prieš daugpatystę.

- Ponija Venera, labai ačiū Jums už interviu. Tikiuosi, Jūs neatsisakysite apsilankyti Lietuvoje, susipažinti su Lietuvos totorių kultūra, pradžiuginti juos savo dainavimu mūsų rengiamajame Lietuvos totorių oriente.

- Dėkoju už pakvietimą. Pasistenksiu atvažiuoti į Lietuvą į Jūsų renginį.

Rygos sabantujuje Adas Jakubauskas, Rusijos ir Tatarstano liaudies artistė Venera Ganijeva ir Galimas Sitdykovas

RYGOJE ĮVYKO PIRMASIS PABALTIJO ČALI SABANTUJUS

Galimas SITDYKOVAS

Pirmasis Sabantujus Latvijoje buvo surengtas 1991 metais Rygos stadione, kuris tuo metu priklausė armijos sporto klubui. Dabar stadionas priklauso Latvijos Universitetui. Ten pat birželio 6 dieną, sekmadienį, įvyko pirmasis bendras Pabaltijo Sabantujus, kuriame dalyvavo totorių ir baškirų bendruomenių atstovai iš Estijos, Lietuvos bei Latvijos. Pagrindiniu šventės organizatoriumi buvo Latvijos totorių-baškirų kultūrinė bendruomenė (LTBKB).

Sabantujaus menine vadove buvo pakviesta Rusijos ir Tatarstano liaudies artistė, Tatarstano Gabdulos Tukajo vardo Valsybinės premijos laureatė, Valstybinio Musos Džalilio vardo operos ir baleto teatro solistė, profesorė Venera Ganijeva.

Stadiono tribūnose, papuošose Latvijos, Rusijos, Tatarstano ir Baškirijos valstybinėmis vėliavomis bei didžiuliais plakatais „Sabantujus – 2004“ ir „Salavat Julaev – 250“, susirinko daugybė žiūrovų. Be Rygos gyventojų Latvijos totorius taip pat atstovavo didelės delegacijos iš Daugpilio ir Ventspilio. Apie keturiasdešimt žmonių autobusu atvyko iš Lietuvos miesto Visagino, o taip pat keletas totorių atstovų atvažiavo iš Vilniaus, Alytaus ir Kauno. Estiją atstovavo Talino totoriai bei baškirai. Svečius prie įėjimo į stadioną pasitiko LTBKB pirmininkas Zufaras Zainulinas bei saviveiklos ansamblio „Čišme“ dalyviai tautiniais kostiumais ir vaišino garsiuoju „čak-čak“.

Šventės pradžioje nuskambėjo valstybiniai Latvijos, Tatarstano, Baškirijos ir Rusijos himnai. Sabantujaus dalyvius pirmasis pasveikino LTBKB pirmininkas Zufaras Zainulinas. "Sabantujus, - pabrėžė jis, - viena iš senųjų tautinių totorių bei baškirų švenčių. Tai – pavasariinių lauko darbų pabaigimo šventė. Kazanės valdžios pasiūlymu ir JUNESKO sprendimu ši šventė buvo įtraukta į pasaulinio žodinio ir nematerialiojo paveldo šedevrų sąrašą. Šis Sabantujus išsiskiria ne tik tuo, kad pirmą kartą jis yra bendras Pabaltijyje. Sabantujus skiriamas 250-ajam nusipelnusio karvedžio ir poeto Salavato Julajevo jubiliejui."

Po to žodis buvo suteiktas Rusijos ambasados Latvijoje patarėjui Vladimirui Michailovičiui Ivanovui. Beje, Sabantujus vyko tuo pat metu kaip ir Rusijos kultūros dienos Rygoje. Įvairiose miesto vietose buvo organizuojamos parodos, koncertai. Pavyzdžiui, Šv. Petro sobore buvo surengta paroda „Maskvos paminklai“. Ponas ambasadorius pastebėjo, kad šiandien, birželio 6 dieną, sukanka 205 metai nuo didžiojo rusų poeto Aleksandro Puškino gimimo. Jis kalbėjo apie tautų draugystės svarbą. „Rusijoje visada buvo stipri tautų draugystė. Rusų ir totorių sąjunga – nenugalima jėga“, - pasisakymo pabaigoje pabrėžė V. Ivanovas.

Rusijos ir Tatarstano liaudies artistė Venera Ganijeva Sabantujaus dalyviams perskaitė Tatarstano prezidento Mintimero

Visagino totorių delegaciją sutinka Latvijos LTBKD pirmininkas Zufaras Zainulinas

Šaimijevo sveikinimo laišką bei pasveikino visus dalyvius su didžiule švente. Ji priminė, jog kitų metų rugpjūčio 25 dieną bus minimas Tatarstano sostinės Kazanės tūkstantasis jubiliejus ir pakvietė visus į šią šventę.

Sveikinimo kalbas taip pat pasakė į šventę atvykę totorių-baškirų bendruomenių pirmininkai. Lietuvos totorių vardu pasisakė Lietuvos totorių bendruomenių Sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas. Jis pastebėjo, jog Lietuvos totoriai tokios šventės neturi, tačiau organizuoja orientus – mokslines-praktines konferencijas, kurių programose numatomi ir pramoginiai renginiai. Visiškai įmanoma, kad Sabantujaus elementai būtų panaudojami orientų metu.

Su Lietuvos miesto Visagino totoriais supažindino bendrijos pirmininkė Zilia Karimova. Visaginiečiai organizuoja Sabantujus nuo 1997 metų ir jie visada džiaugiasi svečiais.

Visi oratoriai savo sveikinimus papildė gražiomis dovanomis. Visaginiečiai, pavyzdžiui, padovanojo didžiulį padėklą su „čak-čak“, kuris ne veltui vadinamas tikra totorių vizitine kortele.

Visgi pats svarbiausias įvykis, žinoma, - įvairios varžybos, norėtusi sakyti sporto, tačiau ne. Sabantujus - tai ne sportas. Tai – šventė, kurioje dalyviai varžosi tarpusavyje vikrumu, greitumu, šmaikštumu, drąsa. Žinoma, miesto sąlygos neleidžia surengti džigitų varžybų arkliais, bet daugelis sabantujui būdingų varžybų buvo surengtos. Tai – bėgimas maišuose, bėgimas su šaukštais ir kiaušiniiais, bėgimas su vandens kibirais ant naščių, puodinių daužymas ilgomis lazdomis užrištomis akimis, nacionalinės imtynės „koreš“ ir net gi šachmatų varžybos. Atskirai buvo organizuojamas „vaikų Sabantujus“.

Pertraukų tarp varžybų metu pasirodė meninės saviveiklos artistai. Savo dainomis šventę papuošė ir Rusijos bei Tatarstano liaudies artistė Venera Ganijeva. Ji atliko ir tautines, ir

Su sabantujaus švente sveikina Rusijos Federacijos ambasados Latvijoje patarėjas Vladimiras Ivanovas

Latvijos totorių - baškirų kultūros draugijos tautinis ansamblis "Čišme" ("Šaltinėlis")

šiuolaikines totoriškas dainas bei romansus. Jos pasirodymus savo šokiais lydėjo Visagino ansamblio „Miras“ bei Rygos ansamblio „Čišme“ artistai.

Visi dalyviai bei laimėtojai buvo apdovanoti atminimo dovanėlėmis ir padėkos raštais, pagrindinį prizą – gyvą aviną – laimėjo „koreš“ imtynininkas rygietis Maratas Urazmėtovas.

Šitiek jėgų buvo atiduota varžybose, šitiek emocijų išliejo žiūrovai, jog vaisės šventės pabaigoje buvo labai lauktos. Gardus plovas, "čak-čak", "peremeč" ir kiti nacionaliniai patiekalai bei gėrimai atstatė išnaudotas jėgas ir energiją. Beje, per visą Sabantųjų nebuvo nei lašo alkoholio.

O 15 val. šventė buvo tęsiam Rygos Vermano parke, kur atviroje estradoje vyko bendras Latvijos totorių-baškių bendruomenės meninės saviveiklos, Visagino totorių bendruo-

Bėgimas su vandens kibirais

Kova su maišais pilnais šiaudų

menės ir Slavų visuomeninio-kultūrinio centro „Armonika“ koncertas. Visuotinį susižavėjimą sukėlė Veneros Ganijevos pasirodymas. Ją palydėjo jūra aplodismentų ir gėlių.

Šis koncertas apjungė du didelius renginius – Sabantųjų ir Rusų kultūros dienas Rygoje.

Tokia šventė – geresnis būdas stiprinti tarpusavio supratimą ir tautų draugystę, nei šimtai paskaitų bei deklaracijų.

Sabantujaus organizacinis komitetas dėkoja visiems prisidėjusiems asmenims, Latvijos Respublikos kultūros Ministerijai, Rusijos Federacijos ambasadai Latvijoje už pagalbą rengiant Sabantųjų.

Mūsų Gitanė Makulavičiūtė ant judančio baslio

Imtynės "koreš"

Adas Jakubauskas: I.Gasprinskio likimas gal jo susiklostyti kitaip

(Atkelta iš 5-o psl.)

butus. Vyras gi nuo XIX amžiaus pradžios pradėjo rengtis pagal vietinę madą. Bet nacionalinė virtuvė pas mus išliko. Niekas taip gerai Lietuvoje negamina koldūnų kaip totorės. Labai mėgiamas vietos gyventojų yra Lietuvos totorių konditerinis skanėstas – šimtalapis. Beje, Lietuvoje labai populiarūs čeburekai, jų galima nusipirkti praktiškai bet kurioje užkandinėje.

- Kaip jūs gyvojate Europos Sąjungoje?

Žinote, ypatingų pasikeitimų aš nepastebėjau. Norėčiau įsitikinti, ar keliaujant su lietuvišku pasu jau ištis nekyla jokių problemų, kertant bet kurią Europos Sąjungos valstybės sieną. Tai turbūt pirmas geras jausmas, kuris

pasiliktų atmintyje ilgam. Lietuva dabar stengiasi pritraukti kuo daugiau užsienio investicijų, ir aš galvoju, kad mūsų mažytė valstybė turi neblogas perspektyvas Europos Sąjungoje.

Kaip jau minėjau, Lietuvos totorių bendruomenė (taip pat totoriai, gyvenantys Lenkijoje) istoriškai yra pati seniausia išpažįstanti Islamą tautinė grupė, atsідūrusi Europos Sąjungoje. Bosniai, kaip žinia, priėmė Islamą šiek tiek vėliau už mus, bet jie ir jų kaimynai – albanai – dar nepriklauso Europos Sąjungai. Turakai, kurių Vokietijoje priskaičiuojama keletas milijonų, ten apsigyveno tik po Antrojo pasaulinio karo. Todėl, mano manymu, mums būtų tikslinga siekti specialaus statuso Europos Sąjungoje, kaip vienai iš unikaliausių tautinių

mažumų.

Mūsų bendruomenė pasirengusi Krymo totoriams būti savotišku "lan- gu" į Europą. Šių metų birželio mėnesį Lietuvoje bus renkami atstovai į Europos Parlamentą, kurių mes prašysime Krymo totorių problemą iškelti nauju – Europietišku lygmeniu.

Kalbėjosi Edije Čaruchova Vertimas iš rusų kalbos.

Turkijos Respublika kasmet skiria stipendijų Turkijos licejuose ir aukštosiose mokyklose abiturientams iš turkakalbių šalių ir turkakalbių bendruomenių.

Dėl platesnės informacijos prašom kreiptis į Turkijos Respublikos ambasadą.

Bačkony - totoriška sodyba

Romualdas MAKAVECKAS

Dovydo Bazarevskio (1819 m. gim) šeima pastoviai gyveno Vilniuje, Rožių alėjoje. Vasarai šeima išvažiuodavo vasaroti į kaimą. Dovydas buvo rusų armijos inžinierius – pulkininkas, baigęs Sankt-Peterburgo karo inžinerinę akademiją, esančią šalia Marso aikštės. Kaip karo inžinerijos specialistas, jis buvo labai gerbiamas, kadangi projektavo, pastatė ir įrengė puikų karinį fortą Denbline, šalia Varšuvos. Šiuo metu ten randasi Lenkijos centrinė karinių oro pajėgų bazė. Savo žmonai Marinai iš italo Fiorentini jis nupirko Bačkonių dvarą. Kaip sako tos vietovės legenda, Bačkonių pavadinimas dvarui buvo priskirtas todėl, kad 1812 m. rusų-prancūzų kare, kai rusų armija traukėsi, ten bačkose (statinėse) buvo užkastas aukso lobis. Nuo Bačkonių artimiausia geležinkelio stotim buvo Žasliai, artimiausias miestelis - Žiežmariai. Tas miestelis tuo metu buvo didžiuliu savarankišku dvaru, kuris priklausė grafams Tiškevičiams, jo valdytoju buvo ponas Justinas Strumilo, Lenkijos filistro Justino II tėvas.

Bačkonių dvaras yra ant aukštumos. Tos aukštumos papėdėje vingiavo plentas, netoliese tekėjo Strėvos upė, kurios krantai buvo apaugę ir dumblėti. Šalia stūksojo gerai prižiūrėti, derlingi laukai. To meto santykių charakteristikai reikia pabrėžti, kad kaip totorius - Bazarevskis turėjo teisę įsigyti dvarą, o tokios teisės neturėjo vietiniai gyventojai - katalikai. Tai carinės Rusijos nacionalinės imperinės politikos pasėka. Ant aukštumos pulkininkas pastatė italų stiliaus namą, kuris niekuo nepriminė aplinkinių dvarų namų. Ponia Marina labai mėgo gėles, ir jų salone stovėjo dideli vazonai, kuriuose augo palmės ir agavos. Kalno, ant kurio įrengtas namas, papėdėje buvo įrengtas nuostabus parkas, kuris yra ir dabar ir kuriame auga akacijos, pigwami ir kiti pas mus retai sutinkami medžiai. Visa tai buvo daroma žmonos Marinos užgaidų tenkinimui, kadangi ji geriau vertimo miestą ir nemėgo kaimo. Vien tik parko įrengimui pulk. D. Bazarevskis išleido 20 tūkst. aukso rublių. Pro parką tekėjo upeliukštis, Strėvos intakas. Tas upeliukštis buvo užtvertas, sudaryta prūdų sistema, ten bu-

Juzefas Bazarevskis (1866-1936)

vo auginami vėžiai. Prūdai yra ir dabar. Už prūdų buvo didelis miškas ir žiūrint nuo kalvos akis glostė nepaprastai gražus gamtovaizdis. Kartu reikia pažymėti, kad namas turėjo vartojimui tekantį švartų vandenį ir netgi elektrą, kas tais laikais buvo retenybė.

Dovydas Bazarevskis turėjo nemažą šeimą. Sūnus Janas (1847-1897), Juzefas, inžinierius, papulkininkis (1866-1936), Stefanas (1871-apie 1960), agronomas, mokslų daktaras, Vilniaus S. Batoro universiteto profesorius. Jo žmona Nina Kričinska - Leono ir Olgierdo sesuo, generolo Konstantino Kričinskio duktė. Jo vyresnioji dukra buvo Felicija ir jaunesnioji Joanna - A. Romanovičiaus žmona.

Ponia Marina Bazarevska labai mėgo priiminėti svečius. Namuose nuolat būvojo viena iš gražiausių to meto Vilniaus moterų - Alina Zahorska, jos garbintojas, jaunas inžinierius Janas Odrėbski, Šalčininkų gyventoja ponia Kasia Ostrowska, puikiai šnekęjusi itališkai ir net parašiusi mokslo darbą Dantės eilėraščių tematika. Šalia jų buvo ir visa eilė gan kontraversišku tam laikotarpiui asmenybių.

Bačkonių dvarą paveldėjimo keliu iš tėvų perėmė Juzefas Bazarevskis. Jis mokėsi pirmajame Rusijoje politechnikos institute, kuris turėjo Petro I vardą. Ši aukštoji mokykla buvo labai jauna, atida

ryta 1905-1906 mm. Peterburge netoli nuo Suomijos geležinkelio stoties, miške, todėl visas šis rajonas vadinosi Liesnoje. Juzefas baigė tuo metu aktualią Rusijai metalurgo specialybę. Tarp jo dėstytojų buvo daug įžymybių. Tai chemikas prof. Kumakovas, fizikas F. Jofe, Peterburgo fizikų mokyklos ir MA Fizikos – technikos instituto įkūrėjas, geologas ir paleontologas prof. Levinsonas ir eilė kitų. Dėstytojų tarpe buvo ir žinomi Lenkijos mokslininkai - matematikai, broliai Viktoras ir Leonas Stanevičiai, žymus Vilniaus architektas Podleskis. Dirbo Juzefas kaip inžinierius Kaune, vėliau tarnavo kariuomenėje - rusų armijoje, dalyvavo I pasauliniame kare, tapo papulkininku.

Po I pasaulinio karo audrų pastoviai apsigyveno Bačkonyse, dirbo savo dvare žemės ūkio srityje.

Jozefas buvo vedęs vietinę (šalia Žiežmarių) lenkų dvarininkaitę Mariją Stašinską. Šias vedybas labai neigiamai sutiko jo tėvas Dovydas. Pradžioje jis net buvo atsisądėjęs savo sūnaus, nepadėjo jam materialiai. Reikia pasakyti, jog jaunieji visą tai iškentė, sukūrė labai tvirtą šeimą, ir tėvo širdis atsideido. Jie turėjo dukrą Sofiją, kuri buvo gabi kalboms, Sorbonoje baigė prancūzų kalbą. Ji tapo Kauno mečetės promotoriaus Chalilio Janušausko žmona. Savų vaikų Janušauskai neturėjo.

Pravažiuodami Vilniaus - Kauno keliu nepatingėkite užsukti į Bačkony, pasigrožėkite sodyba, kuri liko nepažeista iki šiolei, tik gyvenamas namas perstatytas į restoraną. Visa dvaro kompozicija išliko iki šių dienų. Parko gilumoje, miškelyje yra šeimos kapai. Visi antkapiai išdaužyti, liko tik vienas tipišką totoriaus - musulmono, Juzefo Bazarevskio, mirusio 1936 m antkapis. Kol kas jis vienintelis sveikas, ir pilnai išliko ant jo užrašai. Toks yra gyvenimas.

Kiekvieno mėnesio pirmąjį ir trečiąjį pirmadienį nuo 17.00 iki 17.30 val. per Lietuvos radijo stotį "Klasika" klausykitės laidos totoriams su jos vedėju Ismailu Jakubovskiu.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos laikraštis

Totorių g. 6, 3000 Kaunas
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.
SL Nr.238

Vyr. redaktorius: Galimas Sidtykovas ☎ 8-37-760816, E-mail: galsit@delfi.lt

Ats. sekretorius: Adas Jakubauskas ☎ 8-5-2605869, mob.8-682-72328

Redakcinės kolegijos nariai:

R. Makaveckas ☎ 8-37-390641,

M. Milkamanavičienė ☎ 8-315-27929,

J. Ridzvanavičius ☎ 8-37-736802,

E-mail: ridzjona@pit.ktu.lt

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr.

Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.

R. Jakubauskas ☎ 8-37-716885 mob.

8-674-17710 E-mail: rrj73@kalnieciai.lt,

A. Asanavičius ☎ 8-5-2771821

I. Mažitova ☎ 8-37-725758

Tiražas - 500 egz.